

Eesti kõrgkoolid institutsionaalse akrediteerimise tulemuste taustal: tugevused ja kitsaskohad¹

Liia Lauri, Eesti Hariduse Kvaliteediagentuur, kõrghariduse valdkonnajuht

Valeri Murnikov, Eesti Hariduse Kvaliteediagentuur, haridusanalüütik

Maiki Udam, Haridus- ja Noorteamet, õppe kvaliteedi osakonna juht

Eestis peab iga kõrgkool läbima institutsionaalse akrediteerimise vähemalt kord seitsme aasta jooksul. Ühelt poolt on see formaalne, seadusest tulenev protsess, mille eesmärk on hinnata kõrgkooli võimekust tagada ja edendada õppe- ning teadus-, arendus- ja loometegevuse kvaliteeti. Teisalt on tegu sisulise arenguvõimalusega kõrgkoolile, mis annab võimaluse organisatsiooni kui terviku eneseanalüüsiks, ning annab võimaluse saada välisekspertide tagasisidet, kinnitust ning ideid edasiseks arenguks.

Institutsionaalne akrediteerimine (edaspidi IA) on Eestis ainuke regulaarne kvaliteedihindamine kõrghariduses. Alates 2009. aastast ei toimu Eestis enam õppekavade akrediteerimist, ning ka õppekavagruppide kvaliteedihindamine jõudis lõpule kõrgharidusseaduse vastuvõtmisega 2019. a. Kui õppekavade akrediteerimine oli pigem kontrollile suunatud ja lävendipõhine, mille peamine eesmärk oli kaitsta õppijaid ja maksumaksjaid madalakvaliteedilise hariduse eest, siis IA eesmärk on edendada kvaliteedikultuuri ja toetada strateegilist juhtimist, õppijakesksust, loovust ja innovatsiooni. Akrediteerimise esimesel perioodil (2011–2018) hinnati strateegilist juhtimist, õppe- ja teadustööd ning kõrgkoolide

---

¹ Kokkuvõtte artiklist: [Measuring what matters – an exploratory study on the Estonian institutional accreditation outcomes](#) Quality in Higher Education, DOI: 10.1080/13538322.2025.2604395

ühiskondlikku rolli. Teisel perioodil (2019–2026) lisandusid läbivate teemadena rahvusvahelistumine, kvaliteedikultuur ja akadeemiline eetika.

Avaram pilk akrediteerimistulemustele

IA hindamisaruanded annavad rikka ülevaate kõrgkoolide tugevustest ja kitsaskohtadest, mille analüüsimisel lähtuvad eksperdid etteantud ja kõrgkoolidega kokkulepitud kvaliteedistandarditest. 2025. aastani kehtinud süsteem baseerus 12 kvaliteedistandardile kõrgkooli strateegilisest juhtimisest õppimise ja õpetamise tugisüsteemide ning ühiskonna teenimiseni²: Strateegiline juhtimine, Ressursid, Kvaliteedikultuur, Akadeemiline eetika, Rahvusvahelistumine, Õppejõud, Õppekava, Õppimine ja õpetamine, Üliõpilaste hindamine, Õppimise tugisüsteemid, Teadus-, arendus- ja/või muu loometegevus, Ühiskonna teenimine.

Käesolevas analüüsis huvitasid meid eelkõige standardite ülesed ja läbivad teemad, mis annaksid avarama pildi kõrgkoolide tugevustest ja kitsaskohtadest, ja annaksid muuhulgas sisendi järgmise hindamistsükli planeerimiseks.

Analüüsi aluseks olid aastatel 2019 – 2022 tehtud institutsionaalse akrediteerimise otsused, mis omakorda baseerusid 117 eksperdi koostatud hindamisaruandel. Andmestik koosneb 646 hinnangust, millest 364 kirjeldasid tugevusi ja 282 kitsaskohti. Uuringus kasutasime kombineeritud uuringudisaini. IA eksperthinnangud rühmitasime sisuanalüüsi abil sisult sarnastesse temaatilistesse kategooriatesse, valideerisime mitme uurija abil, ning seejärel uurisime kategooriate vahelisi võimalikke seoseid.

Hinnangute sisuanalüüsil eristusid seitse tugevusi ja üheksa kitsaskohti kirjeldavat standardite ülest kategooriat.

Kõrgkoolide tugevused

Kirjeldava statistika põhjal tõusid kõige sagedamini esile järgmised tugevused (Tabel 1): kõrgkooli *väline partnerlus ja panus ühiskonda; kaasatus, koostöö ja*

---

² Institutsionaalne akrediteerimine <https://haka.ee/institutsionaalne-akrediteerimine-2/>

kommunikatsioon ning õppe- ja töökeskkond. Harvemini tõusid eksperthinnangutes tugevustena esile digilahendused, vähem mainiti ka enesehindamise ja parendustegevustega seotud tugevusi.

Tabel 1. Hinnangud kategooriate kaupa standardite lõikes

Kategooria	Hinnangute arv (kokku)	Esile tõstetud standardite lõikes (kirjete arvuga)
Väline partnerlus ja panus ühiskonda	104	Ühiskonna teenimine (22), Õppekava (20), TAL (17)
Kaasatus, koostöö ja kommunikatsioon	81	Õppimise tugisüsteemid (12), TAL (11), Õppekava (9), Õppejõud (8)
Õppe- ja töökeskkond	79	Õppejõud (19), Ressursid (15), Õppimise tugisüsteemid (11)
Õppimiskeskne lähenemisviis	67	Õppekava (32), Õppejõud (12)
Süsteemne lähenemine ja eesmärgistamine	65	Ressursid (11), Akadeemiline eetika (9), Kvaliteedikultuur (8), TAL (7)
Enesehindamine ja parendustegevused	33	Kvaliteedikultuur (11), Õppekava (7)
Digilahendused	18	Mitmes standardis, v.a. rahvusvahelistumine, õppejõud, üliõpilaste hindamine

Akrediteerimisstandardite ja kategooriate vaheliste seoste analüüsil jõudsime mitmete tähelepanekuteni:

- Kuigi hinnangud standardi *ühiskonna teenimine* kohta olid eranditult tugevused, oli hinnangute arv selles valdkonnas väike. Samas on *väline partnerlus ja panus ühiskonda* tugevused mitme standardi lõikes, viidates sellele, et ühiskondlik kaasatus on muutumas oluliseks läbivaks teemaks.

- Samuti ilmnes, et hinnangud *kvaliteedikultuuri* kohta olid esindatud kõigis kategooriates, kuna enamik läbivaid kategooriaid seostuvad laiemalt kvaliteedikultuuriga (nt eesmärgipärasus, süstemaatilisus, dokumentide arendamine, kaasamine). Seetõttu ei lisa kvaliteedikultuur eraldi standardina suurt lisaväärtust. Samas märkimisväärne arv kvaliteedikultuuriga seotud kitsaskohti viitab vajadusele käsitleda seda teemat jätkuvalt järgmises hindamismudelis.
- Kuigi *teadus-, arendus- ja loometegevuse (TAL)* tugevus on *väline partnerlus ja panus ühiskonda*, on TALiga seotud *süsteemne lähenemine* (nt eesmärgipärasus, seire, dokumentide ühtlustamine ja arendamine) endiselt tähelepanu vajav teema.
- *Õppimiskeskne lähenemisviis* on läbiv teema kõigis kategooriates, mis näitab, et kehtiv akrediteerimismudel käsitleb edukalt õppimiskeskust. Eksperdid on järjepidevalt tuvastanud õppijakesksust nii tugevusena kui ka parendamist vajava valdkonnana. Kui varasemad analüüsid³ soovitasid pöörata rohkem tähelepanu õpetamise paradigmade muutumisele, siis käesolev analüüsi põhjal toovad eksperdid õppimiskeskse lähenemise esile pigem tugevusena.

Kitsaskohad

Kirjeldava statistika kohaselt toodi kõige rohkem arendamist vajavana esile *dokumentide ühtlustamist ja arendamist*, samuti *süsteemsust ja õppimiskeskset lähenemist*, kõige vähem mainiti *kaasamist ja eesmärgistamist*. Analüüsisime ekspertide hinnangute esinemissagedust või puudumist teatud kategooriates igas akrediteerimisstandardis (Tabel 2).

---

³ Udam, M., Seema, R. & Mattisen, H., 2015, 'Eesti kõrgharidus institutsionaalse akrediteerimise tulemuste taustal ehk Mida juhivad peaksid teadma', *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 3(1), pp. 80–102

Tabel 2. Hinnangud kitsaskohtade kategooriate kaupa akrediteerimisstandardite lõikes

Kategooria	Hinnangute arv (kokku)	Esile tõstetud standardite lõikes (kirjete arvuga)
Dokumentide ühtlustamine ja arendamine	61	Strateegiline juhtimine (11), Üliõpilaste hindamine (10), TAL (9)
Süsteemne lähenemine	40	TAL (11), Strateegiline juhtimine (9)
Õppimiskeskne lähenemine	38	Rahvusvahelistumine (10), Strateegiline juhtimine (7)
Kõrgkoolisene infovahetus	35	Üliõpilaste hindamine (5), Õppimine ja õpetamine (4), Õppimise tugisüsteemid (4)
Ühtne arusaam	34	Akadeemiline eetika (6), Kvaliteedikultuur (5), Üliõpilaste hindamine (5)
Kehtivate kordade ja kokkulepitud põhimõtete tutvustamine	29	Akadeemiline eetika (5), Strateegiline juhtimine (5), Kvaliteedikultuur (4)
Väline partnerlus ja kommunikatsioon	26	Rahvusvahelistumine (7), T&A (5)
Kaasatus	21	Strateegiline juhtimine (6)
Eesmärgistamine	21	Üliõpilaste hindamine (9), mitmed teised

Kuigi mitmed kategooriad (nt süsteemne lähenemine, eesmärgistamine, väline partnerlus ja õppimiskeskne lähenemisviis) esinesid nii tugevuste kui kitsaskohtadena, oli ka kategooriaid, mis olid ainulaadsed ühele või teisele:

- Ainult tugevustena välja toodud *väline partnerlus ja panus ühiskonda, digilahendused ja õppe- ja töökeskkond* viitab sellele, et Eesti kõrgkoolid paistavad silma hea infrastruktuuri, sotsiaal-psühholoogilise keskkonna ning digilahenduste osas, kusjuures koostöö kõrgkooliväliste osapooltega on märkimisväärne tugevus.
- Kategooriate *ühtse arusaama kujundamine, kehtivate kordade ja kokkulepitud põhimõtete tutvustamine ning dokumentide ühtlustamine ja arendamine* välja toomine ainult kitsaskohtadena viitab kasvuruumile kõrgkoolis ühtselt mõistetud reeglite ja kokkulepete kehtestamisel ja rakendamisel.

Tugevuste vahelised seosed

Meid huvitas ka, kas ja kuidas on omavahel seotud tugevuste ja kitsaskohtade kategooriad.

- Analüüs näitas, et *süsteemne lähenemine ja eesmärgistamine* oli tugevas positiivses seoses digilahenduste ($r = .768$) ja õppijakeskse lähenemisega ($r = .564$). See tähendab, et kui institutsioonil oli tugev juhtimis- ja planeerimissüsteem, tajusid eksperdid seal sagedamini ka hästi rakendatud digilahendusi ja õppijakesksust.
- Lisaks ilmnes positiivne korrelatsioon enesehindamise ja parendustegevuste ning kaasamise vahel ($r = .682$), viidates sellele, et institutsioonid, kes on tugevad eneseanalüüsis ja parendustegevustes, kaasavad ka tõenäolisemalt tõhusamalt oma töötajaid ja õppijaid.

Tulemused toetavad väidet, et nii reeglite kehtestamine kui ka ühine vastutus toetavad õppijakogemuse kvaliteeti. Kvaliteedikultuuri arendamine, sealhulgas enesehindamine, on seotud suurema tajutud kaasamisega kõrgkoolides.

Kitsaskohtade vahelised seosed

- Kitsaskohtade korrelatsiooni analüüs näitas tugevat seost *õppijakeskse lähenemise ja süstemaatilise lähenemise vahel* ($r = .862$), mis viitab sellele, et

kui institutsioonil on raskusi süsteemsusega, siis esineb sageli raskusi ka õppijakesksuse rakendamisel.

- *Eesmärgistatus* korreleerus *dokumentide ühtlustamisega* ($r = .636$). Tugevad seosed ilmnesid ka *jagatud arusaama ja süsteemse lähenemise ning dokumentide arendamise vahel* (vastavalt $r = .882$ ja $r = .685$).

Seega on dokumentide arendamine (mis sisuliselt on kõrgkoolis sõlmitud kirjalikud kokkulepped) oluline nii ühtsete eesmärkide seadmisel, ühise arusaama kujundamisel kui ka süsteemsuse toetamisel. Kõrghariduses on kvaliteedihindamise mudeleid sageli kritiseeritud nende liigse rõhuasetuse tõttu institutsioonide dokumendi- ja kontrollisüsteemidele⁴. Käesoleva analüüsi tulemused näitavad, et kirjalikud kokkulepped ja nende süsteemne rakendamine on organisatsioonisisese ühtsuse ja kvaliteedikultuuri seisukohalt väga olulised.

Kas institutsionaalse akrediteerimise fookuses on kvaliteedikultuuri areng kõrgkoolides?

Kvaliteedikultuuri arendamine kõrgkoolides on olnud oluline IA eesmärk. Seetõttu huvitas meid ka, kas ja kuidas on hindamismudel toetanud kvaliteedikultuuri arengut kõrgkoolis.

Ekspert hinnangutes tuvastatud teemad - eesmärgipärasus, enesehindamine, kaasamine, ühise arusaama kujundamine sh kirjalike kokkulepete süsteemne rakendamine on kvaliteedikultuuri kesksed teemad. Saime kinnitust, et kehtiva kvaliteedihindamise fookuses on läbivalt kvaliteedikultuuri arendamine, sh kvaliteedijuhtimise süsteemsus. Lisaks ilmnes õppimiskeskne lähenemisviis standardite ülese teemana, mis rõhutab, et see on hindamismudeli keskne fookus.

Kuigi rahvusvahelised arengud kõrghariduse välishindamises toovad sageli esile erinevusi riigi või agentuuri (kontrollile suunatud) ootuste ja akadeemilise personali eelistuste vahel, viitab käesolev analüüs sellele, et Eesti mudel põhineb

---

⁴ Harvey, L. 2024, 'What have we learned from 30 years of Quality in Higher Education: academics' views of quality assurance', *Quality in Higher Education*, 30(3), pp. 360–75.

kvaliteedikultuuri arendamisel. Enesehindamine ja parendamine, süsteemne ja eesmärgipärane lähenemine ning akadeemilise kogukonna liikmete kaasatus on läbivalt kvaliteedi hindamismudeli keskmes.